

# राजस्थान राज्य शैक्षिक अनुसंधान एवं प्रशिक्षण परिषद्, उदयपुर

( प्रारंभिक शिक्षा पूर्णता प्रमाण पत्र परीक्षा 2024 )

विषय – संस्कृत (71)

कक्षा—8

## 1. विषयवस्तु के आधार पर अंक भार

क्र. सं.	अधिगम क्षेत्र/ कौशल/ दक्षता	विषय वस्तु	अंक भार	प्रश्नों के प्रकार				योग
				वस्तु.	अतिलघु	लघु.	निबं.	
1	पढ़कर समझना और समझकर लिखना	गद्य कथा और संवाद	20	2	1	3		6
		पद्य सुभाषित और सूक्ति	22	2		3	1	6
2	व्यावहारिक व्याकरण	संज्ञा, सर्वनाम, विश्लेषण, धातु, उपसर्ग, अव्यय, प्रत्यय, संधि, कारक	18	4	5	1		10
3	सृजनात्मक अभिव्यक्ति, (परिवेशीय सजगता – सड़क सुरक्षा स्वच्छता भी सम्मिलित है।)	पत्र लेखन, निबंध, कथा, चित्राधारित वर्णन, पठिताबोधनम	20			1	2	3
4	योग		80	8	6	8	3	22

## 2. उद्देश्यों के अनुसार अंक भार

क्र.सं.	उद्देश्य	प्रश्नों की संख्या	अंक भार	प्रतिशत
1	जानकारी/स्मरण करना	5	8	10
2	समझना	7	20	25
3	अनुप्रयोग करना	5	12	15
4	विश्लेषण करना	4	16	20
5	मूल्यांकित करना	2	12	15
6	सृजन करना	2	12	15
7	योग	25	80	100

## 3. प्रश्नों के प्रकारवार अंक भार

क्र.सं.	प्रश्न का प्रकार	प्रश्नों की संख्या	अंक प्रति प्रश्न	योग अंक	प्रतिशत	संभावित समय (मिनट)
1	वस्तुनिष्ठ	8	1	8	10	10
2	अतिलघुात्मक प्रश्न	6	2	12	15	20
3	लघुात्मक प्रश्न 1	7	4	28	35	60
4	लघुात्मक प्रश्न 2	1	8(4*2)	8	10	10
5	निबंधात्मक प्रश्न	3	8	24	30	40
6	परीक्षा के अन्य कार्य					10
7	योग	25		80	100	150

राजस्थान राज्य शैक्षिक अनुसंधान एवं प्रशिक्षण परिषद्, उदयपुर  
प्रारम्भिक शिक्षा पूर्णता प्रमाण पत्र 2024

नमूना प्रश्न – पत्र

कक्षा-8

विषय – संस्कृत

अवधि – 2.30 घण्टे

पूर्णांक-80

- प्र.1 सुभाषितानि पदे प्रयुक्तः उपसर्गः अस्ति— 1  
(क) सुभा (ख) सु  
(ग) नि (घ) स् ( )
- प्र.2 “एषः मामेव खादितुम् इच्छति।” रेखांकित पदे प्रयुक्तः प्रत्ययः अस्ति— 1  
(क) तुम् (ख) ल्यप्  
(ग) तुमुन् (घ) अनीयर् ( )
- प्र.3 यः गजपरिमाणं धारयति गजधरः कथ्यते। 1  
अस्मिन् वाक्ये सर्वनामपदम् अस्ति—  
(क) यः (ख) गजपरिमाणं  
(ग) धारयति (घ) कथ्यते ( )
- प्र.4 इयं वीरभोग्या तथा कर्मसेव्या। अस्मिन् वाक्ये अव्ययपदम् अस्ति— 1  
(क) इयं (ख) कर्मसेव्या  
(ग) वीरभोग्या (घ) तथा ( )
- प्र.5 राकेशस्य भार्या अस्ति— 1  
(क) माला (ख) अम्बिका  
(ग) श्यामिनी (घ) मालिनी ( )
- प्र.6 गुहायाः स्वामी आसीत्— 1  
(क) खरनखरः (ख) दधिपुच्छः  
(ग) चञ्चलः (घ) लोमाशिका ( )
- प्र.7 भारतजनताऽहम् कवितायाः रचनाकारः अस्ति— 1  
(क) श्रीधरभास्करः वर्णेकरः (ख) डॉ कृष्णचन्द्रः त्रिपाठी  
(ग) डॉ रमाकान्तः शुक्लः (घ) पं. विष्णु शर्मा ( )

- प्र.8 आत्मवशं .....भवति— 1  
 (क) क्लेशं (ख) बलम्  
 (ग) दुःखम् (घ) सुखम् ( )
- प्र.9 विशेषणं विशेष्यमेलनं कुरुत— 4×½=2  
 विशेषणं विशेष्यः  
 (क) मौखिकम् (1) सामग्री  
 (ख) मनोगताः (2) उपकारः  
 (ग) महान् (3) भावाः  
 (घ) टडि.कता (4) ज्ञानम्
- प्र.10 उचितं क्रियापदानि मंजूषात् चित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत । 4×½=2  
 ( विचलति, आसीत् चलति, कृतवती )  
 (क) एका शिक्षिका गृहात् पुस्तकानि आदाय..... ।  
 (ख) सा स्वदृढनिश्चयात् न..... ।  
 (ग) सा आङ्ग्लभाषाया अपि अध्ययनं..... ।  
 (घ) सः स्त्रीशिक्षायाः प्रबलः समर्थकः..... ।
- प्र.11 रेखाङ्कित पदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत— 2×½=2  
 (क) वयं स्वदेशस्य राज्यानां विषये ज्ञातुमिच्छामि ।  
 प्रश्नः .....?  
 (ख) पृथ्वीसूर्ययोः मध्ये चन्द्रस्य छाया-पातेन सूर्य-ग्रहणं भवति ।  
 प्रश्नः .....?
- प्र.12 कोष्ठकेषु दत्तेषु शब्देषु समुचितानि विभक्तिं योजयित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत— 4×½=2  
 (क) .....सह पुत्रः गतः । (जनक)  
 (ख) .....परितः पुष्पाणि सन्ति । (विद्यालय)  
 (ग) ..... नमः । (गणेश)  
 (घ) .....सर्वतः अट्टालिकाः सन्ति । (नगर)
- प्र.13 सन्धि विच्छेदं / सन्धि युक्तं च कुरुतः । 2×1=2  
 (क) पर्यावरणम् = .....+..... ।  
 (ख) कर्गद+ उद्योगे= ..... ।
- प्र.14 गृहाणि अस्माभिः नित्यं स्वच्छानि क्रियन्ते 2×1=2  
 अत्र रेखांकित पदयोः विशेषणं विशेष्यं च पदं पृथक्कुरुत ।  
 (क) विशेषणम् ..... ।  
 (ख) विशेष्यम् ..... ।

प्र.15 अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तराणि एकपदेन लिखत-

4×1=4

(क) निजनिकेतनं कुत्र अस्ति ?

उत्तरम् ..... ।

(ख) अहं कस्मात् कठिना भारतजनता अस्मि?

उत्तरम् ..... ।

(ग) कीदृशं जलं पिबेत् ?

उत्तरम् ..... ।

(घ) भारतस्वर्णभूमौ किं सदैव सुपूर्णमस्ति?

उत्तरम् ..... ।

प्र.16 अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखत ।

4×1=4

(क) सिंहः कस्मिन् समये गुहायां समीपे आगतः?

उत्तरम् ..... ।

(ख) वंशवृक्षवस्तूनाम् उपयोगः कुत्र क्रियते?

उत्तरम् ..... ।

(ग) के कूपात् जलोद्धरणम् अवारयन् ?

उत्तरम् ..... ।

(घ) वयं शिक्षिताः अपि कथमाचरामः?

उत्तरम् ..... ।

प्र.17 मञ्जूषातः उचितानि संज्ञापदानि चित्वा

4×1=4

रिक्तस्थानानि पूरयत ।

शालिनी, आर्यभट्ट, वस्त्राणि, भगिनीप्रदेशः

(क) नद्यां..... प्रक्षालयन्ति ।

(ख) ..... ग्रीष्मावकाशे पितृगृहम् आगच्छति ।

(ग) महान् गणितज्ञ..... आसीत् ।

(घ) भ्रमणाय ..... समीचीनः ।

प्र.18 'क' स्तम्भे दत्तं श्लोकांशान् 'ख' स्तम्भेन सह सुमेलनं कुरुत ।

4×1=4

'क' स्तम्भः

'ख' स्तम्भः

(क) इयं ज्ञानिनां

(i) शक्या कर्तुं वर्षशतैरपि ।

(ख) विपश्चिज्जनानाम्

(ii) सहेते सम्भवे नृणाम् ।

(ग) यं मातापितरौ क्लेशं

(iii) चैव वैज्ञानिकानां ।

(घ) न तस्य निष्कृतिः

(iv) इयं संस्कृतानाम् ।

प्र. 19 प्रश्नपत्रादतिरिक्तं पाठ्यपुस्तकस्य द्वौ श्लोकौ लिखत ।

2×2=4

(i) .....

.....

.....

(ii).....

.....  
.....  
.....

प्र.20 चित्रं दृष्ट्वा मंजूषातः पदानि च प्रयुज्य चत्वारि वाक्यानि रचयन्तु।

रक्षाबन्धनम्, रक्षासूत्रम्, भगिनी, त्योहारं, नारिकेलं



- उत्तरम् (i) .....  
(ii) .....  
(iii) .....  
(iv) .....

अथवा

मंजूषायां लिखितानां शब्दानां सहाय्येन कथां लिखत -

8×½=4

अपलायत्, सहसा, खरनखरः, पशवः, दृष्ट्वा, सिंहस्य, दधिपुच्छ, आह्वयत्

एकस्मिन् वने.....नाम सिंहः प्रतिवसति स्म। क्षुधार्त सिंहः सूर्यास्तसमये गुहां  
.....अचिन्तयत्-“एतस्या गुहायां रात्रौ कोऽपि जीवः आगच्छति। गहायाः स्वामी  
.....आगत्य पश्यति यत् सिंहपदपद्धतिः गुहायां बहिरागता न दृश्यते। सः दूरस्थः श्वं  
कर्तुमारब्धः -भो बिल! मया त्वया सह समयःकृतोऽस्ति किं न स्मरसि? एतच्छ्रुत्वा सिंहः .....  
शृगालस्य आह्वानमकरोत्।.....उच्चगर्जनं प्रतिध्वनिना सा गुहा उच्चैः शृगालम्.....।  
अनेन अन्येऽपि .....भयभीताः अभवन्।शृगालोऽपि ततः दूरं.....।





प्र.24 मञ्जूषातः पदानि गृहित्वा " अस्माकं राजस्थानम्"  
विषयोपरि अष्टवाक्यानि रचयत ।

8X1=8

उत्सवप्रियः, पर्यटनप्रदेशः, राजधानी, मरुप्रदेशं, अरावली, विविधता, खनिजम्,  
चर्मणवती, पशुपालनम्

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....
- 8.....

अथवा

रिक्तस्थानानि मञ्जूषातः पूरयित्वा प्रार्थना पत्रं लिखत ।

मनोहरः, अवकाशार्थ, शासकीय, आवश्यक, सधन्यवादः, आगन्तुम्, प्रधानाचार्यः, एकदिवसस्य

सेवायाम्

श्रीमन्तः ..... महोदयाः

..... उत्कृष्ट उच्चतर माध्यमिक विद्यालयः

श्री गंगानगरम्

विषयः ..... प्रार्थना पत्रम्

महोदयाः,

निवेदनम् अस्ति यत् मम गृहे अद्य ..... कार्यम् अस्ति । अतः अहं  
विद्यालयम् ..... न शक्नोमि । कृपया अवकाशं स्वीकरोतु ।

दिनांक .....

भवनाम् आज्ञापालकः शिष्यः  
नाम.....  
कक्षा अष्टमी



प्र.25 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि  
संस्कृतभाषायां लिखत ।

4x2=8

प्लास्टिकस्य मृत्तिकायां लयाभावात् अस्माकं पर्यावरणस्य कृते महती क्षतिः भवति । पूर्वं तु कार्पासेन, चर्मणा, लौहेन, लाक्षया मृत्तिकया, काष्ठेन वा निर्मितानि वस्तूनि एव प्राप्यन्ते स्म । अधुना तत्स्थाने प्लास्टिकनिर्मितानि वस्तूनि एव प्राप्यन्ते ।

प्र.1 प्रस्तुतं गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत ।

उत्तरम् .....

प्र.2 पर्यावरणस्य क्षतिः केन भवति?

उत्तरम् .....

प्र.3 प्राकृतिकं वस्तूनि स्थाने वर्तमाने किं प्रयुज्यते?

उत्तरम् .....

प्र.4 प्राचीनकाले कैः निर्मितानि वस्तूनि एव प्राप्यन्ते स्म ।

उत्तरम् .....

.....

.....

.....

@ RSCERT NOT TO BE REPUBLISHED